

Oponentský posudek

k habilitačnímu spisu **Benedikta Mohelníka OP, ThD.,**

Tomáš Akvinský, O eucharistii v Teologické sumě.

(spis byl předložen na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze pro habilitaci v oboru systematická teologie a filosofie)

Spis vyšel tiskem v nakladatelství Krystal OP v Praze v roce 2021 a v této vydané podobě byl předložen. Je součástí série nových českých překladů Tomášovy Summy, které od r. 2015 vycházejí jako drobné svazky (tématicky a po kvestiích jednotlivých částí originálu) v tomto vydavatelství a jsou odbornou i laickou obcí zaslouženě velmi vítány; plánováno je cca 50 svazků, vyšlo z nich již téměř 20. Český byl dosud možno číst Tomášovu Summu v překladu olomouckých dominikánů, který vycházel ve 30. letech minulého století pod redakcí Emiliána Soukupa, a který se vyznačuje sice velmi bdělým respektem ke scholastické, speciálně Tomášově, metodě, nicméně také jazykem a stylem i na svou dobu konzervativním. Ostatně, což pokládám v tomto ohledu za důležité, v tiráži jednotlivých svazků je dokonce přímo řečeno, že jde o „doslovný překlad“. Dr. Mohelník se v předložené práci (tedy v dané knize uvedené série) věnuje kvestiím 73-83 třetí části Summy, tedy otázkám týkajícím se eucharistie. K úkolu, jež si vytyčil, přistoupil dobře připraven vzděláním, jež mu poskytla jeho teologická formace, dále však konkrétně i tím, že v uvedené sérii vydal o dva roky dříve (2019) překlad kvestií, které u Tomáše otázku (nejprve křtu, pak) eucharistie předcházejí, „O svátostech obecně v Teologické sumě“ Summa III, q. 60-65. („Třetí díl“ Summy přeložil ve zmíněném olomouckém dominikánském překladu Silvestr Braito.)

Autor svazku či spisu předloženého jako habilitační, tedy komentovaného překladu, nejprve na 70 stránkách podává „Úvodní studii“. Podle nadpisů kapitol jde nejprve o popis struktury traktátu, další kapitola se zabývá dominikánskou mešní liturgií v Tomášově době (výklad je vydatně podpořen moderní literaturou k tomuto tématu) a ještě další kapitola užitečně upozorňuje na variabilitu konsekračních slov v různých tradicích středověkého i novodobého katolicismu. V následujících oddílech studie se pak autor vrací k obsahu příslušných Tomášových kvestií. Není zde mým úkolem, to náleží oponentům vládnoucím teologickou odborností, kriticky hodnotit obsah Mohelníkova úvodního slova; sama, jakkoli s nepatrnou kompetencí, v něm nenacházím přesahy, jaké by se v habilitačním spise daly očekávat, např. komparaci Tomášových stanovisek s názory jeho předchůdců, současníků, oponentů i následovníků, postrádala bych snad i zdůraznění epochálního významu některých otázek a jejich různá řešení, často konfliktní, v dalším (ostatně i předchozím) vývoji křesťanského myšlení. Tento nedostatek lze ovšem přičíst na vrub žánru – jde totiž o komentovaný překlad, jeho úkolem není klást si otázky a snažit se na ně pokud možno nově odpovídat, jeho účelem je informace čtenáře o předkládaném přeloženém textu. – Asi oprávněněji bych mohla postrádat upozornění úvodní studie na překladatelské problémy – na obtíž s hledáním výrazů, na sémantickou nesnáž, na meze cílového jazyka tváří v tvář nárokům jazyka výchozího. Autor předmluvy však není filolog, nejsem si tedy tímto nárokem jista, skoro nikdy mu nedostojí ani kolegové jiných mediévistických denominací, třeba překladatelé středověké latinské historiografie.

Úkol oponenta mi byl ovšem svěřen právě jako filologovi a je tedy mým úkolem vyslovit se ke kvalitě překladu. Je velmi zdařilý, a jeho přesnost nijak netrpí tím, že není, jako tomu bylo u uvedeného staršího českého překladu, doslovný. Mohu jej tedy s dobrým svědomím označit za přesný, byť volný překlad (tato adjektiva se navzájem nevylučují). Moderní translátologie si dost kategoricky žádá tzv. ekvivalenci nebo přesněji

funkční ekvivalenci (adekvátnost) překladu, čímž se rozumí nárok, aby současný čtenář, adresát překladu, měl možnost vnímat text aspoň obdobně nebo co nejpodobněji tomu, jak vnímal originál jeho čtenář, což se celkem snadno dá požadovat u překladu moderní literatury, nejspíš ještě beletrie, velký problém však s ekvivalencí vyvstane, je-li adresátem překladu čtenář kategoricky odlišného kulturního prostoru a jazykového kódu. Kol. Mohelník v tomto případě učinil vše, co bylo třeba a bylo možné. Hlavně velmi odvážně a zdatně rozvolnil strukturu i syntax originálu. – Je dále mým úkolem vyjádřit se k originalitě práce, je to úkol poněkud sporný, je-li jako habilitační práce podán překlad. V každém případě je originální, na předchozím překladu až kategoricky nezávislý, překlad textu dané části Tomášovy Sumy, jak jsem jej v tomto odstavci právě zhodnotila. Výsledky doporučeného antiplagiátorského systému TURNITIN jsem obdržela a zjistila jsem, že jsou v případě této práce naprosto nepoužitelné, až absurdní, neboť postihují shody s biblickými citáty a s citacemi z pramenů a literatury, popř. zaznamenávají běžná literárně historická a teologická slovní spojení.

I když Karlova univerzita v poslední době dovoluje podat a přijmout jako habilitační spis překlad, zejména jedná-li se o text starověký/středověký a/nebo o odlehlý jazyk, je přece jen nezbytné, aby byl text náležitě vybaven a aby byl komentován tak, jak to odpovídá akademické metodě a nárokům na habilitační práci. Jak zde bylo řečeno ve druhém odstavci tohoto mého posudku, uplatnění této nezbytné metody v Mohelníkově práci chybí. Předložená kniha neklade nové otázky a neotvírá nové, pro současnou vědu (v daném případě teologii) aktuální otázky a tím méně hledá odpovědi. Úvod se mi jeví příliš popisným (a v souvislosti s tím nepřilíživě originálním), i když je dobrou informací a vodítkem pro poznání eucharistiologických otázek v Tomášově Sumě, ale právě jen v ní. Jinak by měl u habilitačního spisu vypadat ediční, především poznámkový a citační, aparát: nenajdeme seznam pramenů a literatury, stejně tak a dokonce uživatelsky citelně chybí seznam zkratk; odkazy na patristickou a scholastickou literaturu v poznámkách jsou podle informace v Ediční poznámce na str. 320 „převzaty z vydání Sancti Thomae de Aquino Summa theologiae, Roma, Editiones Paulinae“, což zvyklostem habilitačního spisu tak docela nevyhovuje; i kdybychom tyto zvyklosti neměli za normu, dnes už nelze všechnu historickou teologickou produkci citovat podle MPL (MPG). Také zařazení „Slovníčku pojmů“ (str. 75-78) prozrazuje, že autor-překladatel nemá na mysli právě prostor akademické diskuse o Tomášově nauce, že mu jde spíše (nebo přinejmenším také) o laického zájemce.

Výsledná podoba textu, jak jsem ji popsala a vyslovila k ní výhrady, nevyhovuje spisu podávanému jako habilitační, ač je bohatě dostatečná pro běžný komentovaný překlad v rámci uvedeného záměru (nakl. Krystal OP) vydávat po jednotlivých tématech nové, moderní a srozumitelné překlady příslušných kvestií Tomášovy Sumy.

Práce B. Mohelníka „Tomáš Akvinský, O eucharistii v Teologické sumě“ nesplňuje podle mého názoru nároky běžně kladené na habilitační spis, nemohu ji tedy k obhajobě před vědeckou radou KTF UK doporučit.

V Brně 19. 03. 2022

Prof. PhDr. Jana Nechutová,
emer. prof. Filozofické fakulty Masarykovy univerzity
(Ústav klasických studií)